Niet alles wat beter kan, gaat slecht

Als je Nederland internationaal vergelijkt, doen we het dan eigenlijk zo slecht? We vragen het Marieke Blom, internationaal hoofdeconoom bij ING en voormalig Chef Financiële sector bij De Argumentenfabriek.

Tekst: Fanny Bon Beeld: Juliette de Groot

"Nederland doet het fantastisch vergeleken met de meeste andere landen. Er zijn niet veel andere landen waar je in verhouding tot je belastingeuro's een betere kwaliteit van publieke dienstverlening terugkrijgt. Dat mogen we best vaker zeggen."

Marieke Blom, hoofdeconoom ING Research, zegt niet dat we allemaal tevreden moeten zijn met de regeldruk in Nederland. Juist die ontevredenheid heeft volgens Marieke Blom ook iets productiefs. "Ik denk dat het onderdeel is van de Nederlandse cultuur dat wij superkritisch zijn op onszelf. We kijken altijd naar wat er nog beter moet. Misschien is dat juist een van de redenen waarom dingen hierover het algemeen zo goed geregeld zijn."

Maar die kritische houding heeft ook een keerzijde. "We kijken vaak naar onze oosterburen of naar Scandinavië als zij op een bepaald onderdeel beter scoren. Terwijl de omstandigheden anders zijn. Minder inwoners maakt sommige opgaven bijvoorbeeld behapbaarder."

Dat Nederland er in internationaal perspectief vaak goed voor staat, krijgt volgens Blom bovendien relatief weinig aandacht. "Je kunt je ook afvragen wie er baat bij heeft om te zeggen: kijk eens hoe goed het in Nederland geregeld is."

De Grote Vereenvoudiging redeneert juist vanuit het perspectief dat dingen niet goed gaan. Hoe kijk je daar dan tegenaan?

"Goed geïnformeerde mensen die zich dagelijks met regelgeving bezighouden, kunnen naar het stelsel kijken en denken: dit gaat niet zoals het zou moeten, dat kan beter. Daar sluit ik me bij aan. Maar wat heel belangrijk is, is dat die kritiek niet omslaat in een maatschappelijke teneur waardoor het lijkt alsof we het met elkaar niet op orde

hebben. Dat beeld wil ik echt bestrijden."
Daar ligt volgens Blom ook een verantwoordelijkheid voor politici, bestuurders en beleidsambtenaren. Hun onderlinge discussie over wat er beter moet, blijft niet beperkt tot de beleidstafel.

"Het is belangrijk dat zij zich ervan bewust zijn hoe hun gesprek resoneert in de publieke ruimte. Door de taal die we gebruiken, ontstaat al snel het beeld dat het 'totaal mislukt' is in Nederland, dat we 'aan het eind van ons Latijn' zijn of dat er een 'onhoudbare situatie' is ontstaan. Dat is een karikatuur van de werkelijkheid."

Maar zo'n karikatuur heeft volgens Blom wel gevolgen. "Die kan maatschappelijke onvrede voeden. Hoe burgers hiernaar kijken staat niet los van hoe beslissers het verwoorden."

Regeldruk is een breed begrip. Waar heb jij het als econoom over als je over regeldruk spreekt?

"Ik kijk vooral naar wat regeldruk betekent voor bedrijven. Die moeten binnen allerlei kaders opereren en daarom veel weten voordat ze er zeker van kunnen zijn dat ze aan alle regels voldoen."

Daarbij maakt Blom onderscheid tussen drie vormen van regeldruk: veel regels, vervelende regels en veranderlijke regels. Vooral die laatste categorie is volgens haar economisch problematisch.

"Door die veranderlijkheid ontstaat onzekerheid over het investeringsklimaat en over de vraag of bedrijven hun investeringen kunnen terugverdienen."

Vervelende regels zijn van een andere orde. Het gaat daarbij niet noodzakelijk om regels die slecht zijn, maar om regels die bedrijven wel als belastend ervaren.

"Denk aan de verplichting om loon door te betalen na twee jaar ziekte van een werknemer. Dat is geen slechte regel, maar wordt door het bedrijfsleven toch als lastig gezien."

Regeldruk is veelbesproken. Een stelling die vaak terugkomt, is dat regels innovatie afremmen. Hoe kijk jij daarnaar?

"Grote ondernemingen kunnen de kosten van regeldruk makkelijker opvangen. Ze hebben een jurist, een arbeidsdeskundige of andere specialisten in huis. Voor kleine bedrijven is dat moeilijker. Voor hen is opschalen daardoor lastiger. Dat kan inderdaad innovatie remmen."

Alle regels het raam uit, dus?

"Uiteraard is dat te ongenuanceerd", zegt Blom lachend. "Bijna iedere regel heeft ook een maatschappelijk doel. Regels zijn er niet voor niets en beschermen bepaalde waarden. Dat neemt niet weg dat je, als je in de finesses van regelgeving duikt, moet nadenken over complexiteit, stapeling en verschillende bestuurslagen."

Die nuance past volgens Blom ook bij De Argumentenfabriek. "Door beter, gestructureerd na te denken over voor- en nadelen kom je uiteindelijk op een heel genuanceerd standpunt uit."
Bovendien betekent minder regels volgens haar niet automatisch minder lasten. Ze wijst op het verschil tussen Europa en de Verenigde Staten.

"In Europa weet je vrij zeker hoe de regels zijn en dat je je daaraan moet houden. In de Verenigde Staten hebben bedrijven meer vrijheid, maar is er ook meer risico dat er een rechtszaak tegen je wordt aangespannen."

Een Amerikaans bedrijf hoeft daardoor misschien met minder regels rekening te houden, maar moet wel geld reserveren voor mogelijke juridische procedures. "Dat is een heel ander type kosten, maar dat maakt het niet per se fijner."

Hebben we eigenlijk zicht op wat regels echt kosten? Niet alleen voor de overheid, maar ook voor burgers en bedrijven?

"Je zou bij nieuwe regels een maatschappelijke kosten-baten-analyse kunnen maken waarin je niet alleen de publieke, maar ook de private kosten meeneemt. Neem de aanpak van witwassen. Banken moeten mensen en systemen inzetten om aan de regels te voldoen en klanten krijgen met extra controles te maken. Het lastige is dat die private kosten nooit op de overheidsbegroting staan."

Regels hebben dus kosten die buiten de overheidsbegroting vallen. Maar zodra je die allemaal probeert mee te nemen, maak je de besluitvorming zelf weer complexer.

"Je voegt een laag complexiteit toe door ook naar die private kosten te kijken. Je moet je eerst verdiepen en het complexer

Hoofdeconoom en wereldwijd hoofd Onderzoek

Marieke Blom is Hoofdeconoom en wereldwijd hoofd Onderzoek bij ING.

Marieke werkt sinds 2014 bij ING. Ze is bestuurslid van de Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde (KVS) en lid van de adviescommissie van het Nationaal Groeifonds. Ook is ze regelmatig te zien en te horen in de media.

Voordat ze bij ING kwam, was Marieke Chef Financiële sector bij De Argumentenfabriek. Daarvoor was ze politiek adviseur bij de Partij van de Arbeid (PvdA). Haar loopbaan begon ze in 1999 als trainee en econoom bij ABN AMRO.

Marieke heeft een master in monetaire economie en schreef haar scriptie bij de onderzoeksafdeling van De Nederlandsche Bank.

maken. Maar als je écht wil vereenvoudigen, moet je de analyse van de private kosten ook vrij snel weer opschorten. Daarom is het belangrijk om altijd naar theorie én praktijk te blijven kijken."

Wat bedoel je daarmee?

"In theorie kan alles in Nederland beter. Het belastingstelsel kan eenvoudiger, de zorg kan efficiënter en regels kunnen duidelijker. Maar dat is maar één maatstaf. De vraag is ook: kunnen we voorbeelden aanwijzen waar het in de praktijk daadwerkelijk beter is?"

Blom wijst op de curatieve gezondheidszorg. "Nederland geeft daar veel geld aan uit en krijgt daar internationaal gezien ook goede gezondheidsuitkomsten voor terug. Hetzelfde geldt voor onze fysieke infrastructuur en de manier waarop we ons al jaren voorbereiden op klimaatverandering."

Dat laatste brengt haar terug bij haar tijd bij De Argumentenfabriek. "Toen ik bij de fabriek werkte, hielden we ons bezig met een opdracht, 'Ruimte voor de Rivier'. Toen ging het al over de vraag: hoe zorgen we dat onze rivieren klaar zijn voor klimaatverandering? Dat zijn voorbeelden waarvan je internationaal vergeleken gewoon weet: Nederland doet het hierop goed."

Maar juist wat níét goed gaat, haalt vaak het nieuws.

"Ja. En soms terecht. De toeslagenaffaire is niet minder ernstig omdat het Nederlandse armoedecijfer internationaal laag is. Maar zo'n ontspoord onderdeel vertelt ook niet het hele verhaal. In de meeste economische vergelijkingen zit Nederland aan de bovenkant van het linkerrijtje. Dat is gewoon goed om je af en toe te realiseren."

Blom herinnert zich een bezoek aan een nieuwsredactie. Een journalist verzuchtte over een probleem: dat hebben we in Nederland wéér niet goed geregeld.

"Bij mij bleef vooral dat 'toch weer niet goed geregeld' hangen. Alsof de uitgangspositie is dat het hier in het algemeen slecht geregeld is."

Terwijl jij eerder zou zeggen: nog niet goed genoeg?

"Precies. Als je al in dat linker rijtje staat en je hebt al die talenten, laten we dan met elkaar de schouders eronder zetten om het nog een slag beter te maken. Dat geeft een heel ander soort urgentie."

Maar loop je dan niet het risico dat 'het gaat goed' al snel klinkt als: het is goed genoeg?

"Dat wil je inderdaad niet zeggen. Kijk opnieuw naar de toeslagenaffaire. Nederland heeft relatief lage armoedecijfers, maar daarachter zit een systeem dat een gedrocht is, waanzinnig complex. Onze uitkomsten kunnen dus goed zijn, terwijl er binnen het systeem nog veel misgaat."

Dus Nederland is nog lang niet klaar?

"Nederland is niet klaar, maar Nederland is wel prachtig. Er zijn niet veel plekken waar het mooier is dan in Nederland, waar het leven beter is dan in Nederland, waar mensen gelukkiger zijn dan in Nederland en waar mensen gezonder zijn dan in Nederland. In Nederland kan het heel vaak in theorie beter, maar in de praktijk zijn er maar weinig voorbeelden waar het aantoonbaar beter is."

"Nederland is niet klaar, maar Nederland is wel prachtig. Er zijn niet veel plekken waar het mooier is dan in Nederland, waar het leven beter is dan in Nederland"

Tot slot. Stel: morgen begint De Grote Vereenvoudiging van Nederland. Waar beginnen we?

Blom denkt even na. Dan kiest ze de arbeidsmarkt.

"We hebben daar een ontzettend complex systeem met verschillen tussen vaste contracten, flexibele contracten, uitzendcontracten en zzp-constructies."

Wat maakt dat systeem zo ingewikkeld?

"Je kunt als het ware shoppen tussen verschillende regels. Voor vergelijkbaar werk gelden daardoor verschillende rechten, plichten en financiële prikkels. Dat leidt tot suboptimale uitkomsten."

Blom zou daarom zoeken naar meer uniformiteit. "Met als doel om aan de ene kant het sociale systeem voldoende sterk houden voor mensen die hierop moeten terugvallen en aan de andere kant zoveel mogelijk stimuleren dat mensen werken."

De Grote Vereenvoudiging begint voor jou dus niet met regels schrappen?

"Nee. Je moet eerst begrijpen wat een regel beschermt, wat hij werkelijk kost en hoe het systeem in de praktijk presteert. Daarna kun je pas nadenken over schrappen."